

**ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE**

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-374/2023. számú ügyben
(előzményi szám:1940/2022.)

A Bolyai Farkas Gyermekotthoni Központ Zirzen Janka
Gyermekotthonában nevelkedő gyermekek körülményeivel és az
intézmény működésével összefüggésben

Előadók:

- *dr. Györffy Zsuzsanna*
- *dr. Bene Beáta*

Érintett szerv: Bolyai Farkas Gyermekotthoni Központ Zirzen Janka
Gyermekotthona

2023.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-374/2023. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

A panaszos édesapa a Bolyai Farkas Gyermekotthoni Központ Zirzen Janka Gyermekotthonába (1021 Budapest, Heinrich István utca 2., a továbbiakban: Gyermekotthon) helyezett 13 éves lánya ügyében fordult hozzám. A panaszbeadvány szerint a gyermeket a Gyermekotthonban a kortársai folyamatosan meglopják, bántalmazzák, megalázzák, a szakdolgozók a gondozott gyermekekkel szemben rendszeresen testi fenytést alkalmaznak.

Tekintettel arra, hogy a panaszbeadványban jelettek alapján felmerült a Gyermekotthonban élő gyermekek gondoskodáshoz és védelemhez való jogával összefüggő visszásság gyanúja, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (1) bekezdése és 20. § (1) bekezdése alapján a kialakult helyzet, illetve körülmények megalapozott megismerése érdekében vizsgálatot indítottam. A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében az Ajbt. 26. §-a alapján felkértem a Belügyminisztérium Integrált Jogvédelmi Szakszolgálatának illetékes gyermekjogi képviselőjét a Gyermekotthonban élő gyermekek helyzetének – különös tekintettel a panaszbeadványban jelettek – vizsgálatára. A gyermekjogi képviselő válasza alapján indokoltnak tartottam az Ajbt. 21. § (1) bekezdés d) pontja alapján előre be nem jelentett helyszíni vizsgálat elrendelését.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- a jogállamiság elve és a jobbiztonság követelménye: „*Magyarország független demokratikus jogállam.*” (Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés);
- az oktatáshoz való jog: „*Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.*” (Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés);
- a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga: „*Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.*” (Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés);
- a testi és lelki egészséghez való jog: „*Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.*” (Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés).

Az alkalmazott jogszabályok

- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Egyezmény);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kr.);

- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet);
- a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet (a továbbiakban: EMMI rendelet).

A megállapított tényállás

1. A gyermekjogi képviselő válasza

A gyermekjogi képviselő válaszában tájékoztatott a Gyermekotthon tárgyi és személyi feltételeiről, az ott élő gyermekek helyzetéről, továbbá arról, hogy az illetékes gyámhivatal a panaszos beadványában nevesített 13 éves lányán kívül a 17 éves lánya gondozási helyéül is a Gyermekotthont jelölte ki.

A panaszbeadvány kapcsán a gyermekjogi képviselő beszámolt arról, hogy gyermekbántalmazás gyanúja miatt 2021 nyarán elbocsátottak egy munkatársat az intézményből. *Leírta azt is, hogy a szobák nyitottsága valóban "táptalaja" lehet annak, hogy a gyermekek egymás tulajdonát elvegyék.* 2021 szeptemberében a panaszos 13 éves gyermeke jelezte a gyermekjogi képviselőnek, hogy eltűnt a szobájából ruhanemű. Ekkor a gyermekjogi képviselő kezdeményezte a szakmai vezetőnél, hogy a szobák bezárásának lehetőségét biztosítsák a gyermekek számára, amikor nem tartózkodnak otthon. Ennek következtében a panaszos gyermeke szobája már másnap zárható volt, és a többi szoba zárása ügyében is intézkedés történt. A szabályozás szerint a kulcsokat a nevelői szobából csak az adott szobában lakó gyerekek vehetik fel. Ennek ellenére a 2022. november 25-én kelt válaszában idején is előfordult lopás az Gyermekotthonban, amelynek részben a záruk tönkremenetele, részben a kulcsok elvesztése az oka, de számuk csökkent a korábbiakhoz képest.

A gyermekjogi képviselő 2021 májusában kortárs gyermekbántalmazás gyanújának jelzése kapcsán – melyben rendőri intézkedésre is sor kerül – kereste fel a Gyermekotthont, akkor találkozott a panaszos gyermekeivel, akik elmondták, hogy rosszul érzik magukat a Gyermekotthonban. A beszélgetést követően a Fővárosi Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság vizsgálatán is elmondták, hogy számukra elfogadhatatlan a Gyermekotthon, félnek a lopásoktól. A szakvélemény elkészülte előtt a végleges gondozási hely kijelölése kapcsán esetmegbeszélés összehívását javasolta a gyermekjogi képviselő, melyre 2021. június 30-án került sor. A panaszos gyermekei ekkor már úgy nyilatkoztak, hogy kezdik megszokni az Gyermekotthont, és nem szeretnének már másik gondozási helyre kerülni. Külön szobájuk van, szekrényeikben a dolgaik biztonságban vannak.

A gyermekjogi képviselő következő, 2021 júliusi látogatásakor – melyre egy felnőtt általi, nem a panaszos gyermekeit ért gyermekbántalmazás gyanúja kapcsán került sor – a panaszos idősebbik lánya már tartósan engedély nélkül volt távol, a fiatalabbik pedig gyakorlatilag alig hagyta el szobáját. Mivel a nővére magára hagyta a Gyermekotthonban, kérte, hogy ne kerüljön más a szobájába, mely kérését teljesíteni tudták.

2021 novemberében kamasz fiúk között szexuális abúzus történt a Gyermekotthonban, ennek során több gyermek is bántalmazást szenvedett. A jogvédelmi képviselő jelezte a szakmai megbeszélésen a gyermekotthoni központ igazgatója felé a felnőttek képzésének szükségességét, emellett a gyerekek számára szintenként a „fehérnemű szabály” kapcsán folytatott csoportos beszélgetéseket.

2022. szeptember végén egy kamaszlány érkezett a Gyermekotthonba, akinek harsánysága, csúnya beszéde többeket megriasztott, és az otthonon belül ritka és rövid ottlétével más dinamikát hozott a mindennapi életbe, gyakori volt a rendőri jelenlét. A Gyermekotthon középső szintjére eddig nem volt jellemző a rövidebb ideig tartó szökésekre

biztatás illetve az üvöltözés, mely nagyon beszűkítette azok körét, akikkel a panaszos 13 éves gyermeke beszélgetni tudott.

2022. október elején a szakmai egység vezetője telefonon jelezte, hogy kortárs gyermekbántalmazás történt a Gyermekotthonban. A jelzésből kiderült, hogy a kortárs bántalmazásnak a panaszos 13 éves gyermeke volt az elszenvédője. A tájékoztatást követően a gyermekjogi képviselő felkereste az otthont, de a panaszos 13 éves lánya addigra már engedély nélkül eltávozott. 2022. november 16-án este a gyermek önként bement az otthonba, azonban a nevelővel, szakmai egységvezetővel történt beszélgetést követően ismét távozott, azt követően a Gyermekotthonba nem ment vissza, de iskolában járt.

Összességében a gyermekjogi képviselő ismeretei alapján a panaszos gyermekei a Gyermekotthonban a bekerülésüket követően valóban több alkalommal lehettek tanúi a bántalmazások különböző formáinak, a fiatalabbik pedig egy alkalommal volt közvetlen érintettje, elszenvédője kortárs bántalmazásnak, melynek kivizsgálása nem tudott megtörténni, a gyermek engedély nélküli távolléte miatt. A gyermekjogi képviselő válasza a panaszbeadványában foglaltakat tehát részben igazolta.

1. A helyszíni vizsgálat

A Gyermekotthonban **2023. február 14-én** munkatársaim¹ előre be nem jelentett helyszíni vizsgálatot tartottak, és a helyszínen írásbeli adatszolgáltatást, illetve tájékoztatást kértek. A vizsgálatra érkező munkatársaimat a Gyermekotthon szakmai vezetője fogadta.

1.1 A helyszíni vizsgálat során kapott általános tájékoztatás

A helyszíni vizsgálat idején a Gyermekotthonban 29 gyermek nevelkedett. A panaszos idősebb gyermeke időközben betöltötte a 18. életévét, a fiatalabb változatlanul szökésben volt. A fiatalabb testvért a Gyermekotthonban 2022 szeptemberében egy másik gyermekotthonból – azonnali gondozási hely változással – áthelyezett gyermek bántalmazta. A szakmai vezető elmondása szerint 4 éve vezeti az intézményt, 2020-ig nem volt jellemző sem a kortárs, sem egyéb bántalmazás. 2020-ban egy szakdolgozó munkaviszonya azért szűnt meg, és küldték el, mert összezsavart törölközővel fenyegette a gyermekeket. *2020-tól kezdődődően több rendkívüli esemény történt és megnőtt a kortársbántalmazások száma is.*

2022 szeptemberében egy 11 és 12 éves korú fiútestvérpár került a Gyermekotthonba. A gondozási hely változásnak az volt az oka, hogy a korábban kijelölt gondozási helyen „nem bírtak” velük. A fiúk rendszeres bolti lopásokat követnek el, az így szerzett alkoholt eladják. A szakmai vezető a gyermekekhez került bozótvágó kést, okosórát mutatott, amelyeknek eredetére nem derült fény és a rendőrség sem vette át az intézménytől. A testvérek egymással is verekednek, a szakdolgozókat fizikailag és verbálisan is bántalmazzák, e miatt már többen felmondtak, a létszámhiány miatt pedig napközben csoportokat kellett összevonni. A kapott információk alapján *indokoltnak tartottam a testvérpár nevelésbe vételéről, valamint gondozási helyük változtatásától rendelkező gyámhivatali határozatok áttekintését.*

A szakmai vezető tájékoztatása szerint a feladatellátásra jellemzően nem jelentkezik munkavállaló, ha mégis akad jelentkező, azok többsége alkalmatlan. A szakmai vezető véleménye szerint ez arra is visszavezethető, hogy egy gyermekfelügyelő átlagos nettó bére 200.000, a nevelőé pedig 250.000 Ft.

A 12 év alatti gyermekeket ugyan a gyermekfelügyelők csoportosan kísérik az iskolába, de többen menet közben elhagyják a csoportot, napközben csavarognak, majd estére bemennek a Gyermekotthonba. Az általános iskoláskorúak jellemzően a Szabó Lőrinc Magyar-Angol Két tanítási Nyelvű Általános Iskola és Gimnáziumba járnak, ahol diáktársaik

¹ A vizsgálatban egy jogász és egy pedagógus-jogász végzettségű munkatárs vett részt.

előnyösebb anyagi helyzete, valamint jobb tanulmányi eredményei miatt nem érzik jól magukat. A szakmai vezető tudomása szerint az iskola arra hivatkozva, hogy túl sok az egy osztályban lévő nevelt gyermek, az iskola körzetébe tartozó gyermekotthonban nevelkedő gyermekeket már nem is fogadja, hanem az újonnan érkező gyermekek számára a tankerület jelöl ki iskolát. A már nem tanköteles korúak közül többen abbahagyták a tanulást.

A nagyobb gyermekek között rendszeres az alkoholfogyasztás, a dohányzás, előfordul droghasználat is. A dohányzás és a droghasználat káros hatásairól a fiatalabb kollégák rendszeresen beszélgetnek a gyermekekkel, azonban a szakmai vezető meglátása szerint eredménytelenül. Két gyermekük vett be pszichiátriai gyógyszert, amelyet tudomása szerint intézményen kívül szereztek be.

A szexuális felvilágosítást a fiatalabb kollégák tartanak. A nagyobb lányokat gyámi engedéllyel viszik nőgyógyászhoz, ahol fogamzásgátló szereket ír nekik fel a szakorvos. Gumióvszert vásárol a Gyermekotthon, kérésre adnak a fiataloknak. Az intézményben kisebb gyermekek is vannak, így ott szexuális életre nincs lehetőség. A vezető elmondta azt is, hogy nemrég egy 15 éves lánynak született gyermeke egy szintén 15 éves (nem a gyermekotthonban élő) fiútól. Az anya a gyermekkel jelenleg anyaatthonban él. Volt korábban olyan Gyermekotthoni lakójuk, aki 16 éves korára több abortuszon volt túl, illetve van egy gyermek, aki prostituálódott.

A szakmai vezető szerint egyre rosszabb pszichés állapotú gyermekek kerülnek gyermekvédelmi szakellátásba, úgy véli, hogy a nyitott gyermekintézménynek nincsenek eszközei a gyermekek fegyelmezésére. Jutalmazással próbálják ösztönözni a gyermekeket, tallérokat kapnak, amit a gyermek nem kérhet, de ha megkapta, akkor nem vonható vissza. A tallérokat hónap végén válthatják be pl. édességre, parfümre.

A heti rendszerességgel tartott Junior Team-en a gyermekek által felvetett kérdésekről beszélnek. Az Otthongyűlésen a hónap eseményeit beszélik meg.

A napi étellemezési normatíva 750/Ft/nap/fő, amit a vezető tájékoztatása szerint a fenntartó 2023 februárjától 1000-1200 Ft-ra fog emelni, amelynek pontos összege azonban a helyszíni vizsgálat időpontjában még nem volt ismert. Az Élelmiszerbankon keresztül kapcsolatban vannak a nagyobb áruházakkal, ahonnan ételkészletet rendelnek. Adományokat magánszemélyektől, jellemzően az gyermekek iskolatársainak szüleitől kapnak. Azoknak a gyermekeknek, akik nem ebédelnek az iskolában, az ebédet rendelik, reggelit a Gyermekotthonban kapnak, a vacsorát és a hétvégi ebédet a csoportokban főzik.

A szakmai vezető elmondása szerint a gyermekvédelmi gyámokkal és a gyermekjogi képviselővel egyaránt jó a kapcsolatuk, rendszeresen járnak az intézménybe.

1.2 A helyszíni bejárás tapasztalatai

Az épület alagsorában van a vezetői iroda, a dolgozói étkező, a pszichológus és a fejlesztő pedagógus szobája, melyek barátságosan berendezettek, jól felszereltek, sok társasjáték található bennük. A tornatermet elsősorban rendezvényekre használják. A helyszíni vizsgálat idején folyamatban volt a kapcsolattartó szoba kialakítása, itt lesz a könyvtár és lesz lehetőség a foglalkozások, megbeszélések tartására is. E szinten több mélyhűtő, hűtőszekrény található, mindegyik tele élelemmel, nagy mennyiségű csirkemellet láttak a munkatársaim.

A három gyermekotthoni csoportot az intézmény földszintjén, illetve első és második emeletén helyezték el. Két szobához tartozik egy zuhanyozós fürdőszoba wc-vel, az előtérben cipők tárolására alkalmas szekrény található. A fürdőszobákat a múlt évben újították fel, és ekkor volt tisztasági festés is. A szobákban van ruhásszekrény íróasztal, ágyak, néhol faliszőnyeg és kislámpa, függöny is. Az emeleti szobákhoz erkély is tartozik. Minden csoporthoz tartozik konyha-étkező, külön nappali, jól felszerelt kamrahelyiség és mosókonyha is. A barátságosan berendezett nappali szobákban könyvespolcok, tv, társasjátékok vannak.

A folyosókon azon program kiírások, képek találhatóak, amelyek az adott szinten, az adott csoportban élő gyermekek napirendjéhez, életéhez tartalmazzak információkat. Az egyik ilyen, a napirendet tartalmazó tájékoztató táblán az esti programként az „utolsó cigaretta” volt feltüntetve. A gyermekjogi képviselő nevét, elérhetőségét minden csoportban jól látható helyen kifüggesztették, a házirendet azonban nem látták a munkatársaim. *A házirend jól látható helyen történő kifüggesztésére vonatkozó jogszabályi előírás betartásának kötelezettségére a helyszíni ellenőrzést végző munkatársaim a szakmai vezető figyelmét nyomban felhívták.*

Az étlapok csak a nevelői szobákban elérhetőek, a gyermekek számára is megismerhető helyen nincsenek kifüggesztve. A tájékoztatás szerint a gyermekek távozásakor a nevelők bezárják a szobákat, a kulcsot a nevelőiben tartják, a gyermekek délutáni visszaérkezését követően az ügyeletes munkatárs nyitja ki azokat. *A helyszíni bejárás idején minden szoba, azok is, amelyeknek lakója még nem érkezett vissza a Gyermekotthonba nyitva volt.* Az egyik gyermek elmondása szerint a szobák zárása ellenére az utóbbi időben ismét előfordult egymás meglopása, elsősorban a ruhákat viszik el. A gyermek elmondta azt is, hogy ugyan iskolába kellene járnia, de rendszeresen nem megy be az oktatási intézménybe, a napjait a városban tölti, a délutáni, esti órákra visszamegy a Gyermekotthonba.

2. Az intézményi dokumentumok elemzése

2.1. Gyámhatósági ellenőrzés

Budapest Főváros Kormányhivatalának Gyámügyi és Igazságügyi Főosztálya a Gyermekotthonban utoljára 2020. november 10-én folytatott vizsgálatot.

2.2. Fenntartói ellenőrzés

A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Pest Megyei Kirendeltsége a Gyermekotthonban a 2022 évi ellenőrzés során feltárt hiányosság pótlását 2023. január 18-án ellenőrizte. Az utóellenőrzés megállapította, hogy a tárgyi feltételek tekintetében feltárt hiányosságokat az intézmény kiküszöbölte. Az utóvizsgálat összegzésként megállapította, hogy a Gyermekotthon munkatársai törekednek a szakmai munka színvonalának megtartására, emelésére. *A magatartási problémával, kriminalizálódással érintett gyermekek átvétele, a már kialakult szabálykövetést, a házirend betartását, a csoportdinamikát teljesen megváltoztatja, a szakmai munkaközösséget folyamatos kihívás és felkészülés elé állítja.* Rendszeres értékelő- és jutalmazási rendszer került minden csoportban kialakításra. A hosszú idő óta együtt dolgozó kollégák összetartásában látják a Gyermekotthon erősségét. Sikerként élik meg a fiatalabb, elkötelezett kollégák felvételét, megtartását, hogy azonos szemléletet és értékrendet képviselő felnőtt közösség dolgozik együtt.

2.3. Létszámadatok, csoportbeosztás, tankötelezettség teljesítése, kapcsolattartás

A földszinti csoportban 10 gyermek él, közülük 3 fő különleges szükségletű. A középső szinten elhelyezett 11 gyermek közül 4 fő különleges szükségletű. A tetőszinti csoport létszáma 8 fő, 4 gyermek különleges szükségletű. Minden csoportban vegyesen helyeztek el fiúkat és lányokat. A 29 gyermek közül 17 fő általános iskolás, 7 fő szakképző/szakiskolába, 3 fő gimnáziumba jár, 1 gyermek tanfolyamot végez, 1 főnek nincs tanulói jogviszonya, ő 2023 augusztusában lesz 18 éves. A Gyermekotthonba családból 14 gyermek, másik gyermekotthonból/lakásotthonból 9 fő, átmeneti otthonból 5 fő, nevelőszülőtől pedig 1 gyermek érkezett. A gyermekek közül 9 főnek 2013-2020. között jelölte ki gondozási helyül az illetékes gyámhivatal az intézményt. 8 fő 2021-ben, 11 fő 2022-ben érkezett a

Gyermekotthonba, egy gyermek pedig 2023 januárja óta él ott. 14 gyermeknek nincs kapcsolata a hozzátartozóival, heti egy alkalommal 9 gyermeknek van kapcsolata, gyámi engedéllyel 2 gyermek tartózkodik otthon, 4 fő 47 napja engedély nélkül van távol. Az engedély nélkül távollevő gyermekek közül 3 fő tanköteles.

2.4. A dolgozói létszámadatok, képzettség

A szakmai egység vezető szociális munkás végzettségű. A főállású fejlesztőpedagógus gyógypedagógiai tanár végzettségű, a gyermekvédelmi ügyintéző családsegítő asszisztens. A Gyermekotthonban 2 főállású pszichológus dolgozik, mindketten egyetemet végzett okleveles pszichológusok.

A *földszinti csoportban* összesen két álláshely betöltött. Az óvodapedagógus végzettségű csoportvezető nevelő és az érettségizett gyermekfelügyelő félállásban dolgozik, A gyermekfelügyelőnek 2023 novemberéig kell a szakképzettséget megszereznie. A csoportban dolgozik még egy főállású főiskolai végzettségű nevelő.

A *középső csoportban* két nevelő dolgozik, egyikük általános iskolai tanár, a másik szociálpszichológus. A gyermekvédelmi asszisztens szociális asszisztens végzettségű. A csoportban 2 főállású és egy félállású gyermekfelügyelő dolgozik. Ketten gyermek- és ifjúsági felügyelő végzettségűek, egyikük kisgyermekgondozó.

A *tető csoport* csoportvezető nevelője pedagógiai nevelőtanár, a másik nevelő pedagógiai alapszakos bölcsész. A csoportban két főállású gyermekvédelmi asszisztens szociális asszisztens és gyermekvédelmi asszisztens végzettségű munkatárs dolgozik. A főállású gyermekfelügyelő érettségizett, képesítése folyamatban.

A munkatársak közül 2005 óta 2 fő, 2007 óta ugyancsak 2 fő, 2014-től 1 fő dolgozik az intézményben. 2018-ban 2 fő, 2019-ben 5 fő, 2020-ban 2 fő, 2021-ben 4 fő, 2022-ben 1 fő szakdolgozó kezdte meg a munkát. Összeségében a 19 munkatárs közül 12 fő (63,15%) munkaviszonya 4 éven belül kezdődött.

2.5. Étlapok, étkeztetés

A gyermekek napi ételmezésére fordítható összeg 750,- Ft/nap volt, amelynek összegét 1200.- Ft/napra emelte fel a fenntartó a szakmai egységvezetőjének helyszíni vizsgálatot követő írásbeli tájékoztatása szerint.

A szakmai egység vezetője a 2023. február 6-tól 2023. március 5-ig terjedő időszakra vonatkozó étlapokat bocsátotta munkatársaim rendelkezésére, amely a kapott tájékoztatás szerint érvényes mind a három csoportra, vagyis bár mindegyik csoport önálló és eltérő összetételű élelmiszer készlettel gazdálkodik, az étlapok szerint a gyermekek ugyanazt az ételsort fogyasztják. A Gyermekotthonban élő gyermekek hétköznapiakon a tízóraihoz, az ebédhez és az uzsonnához a köznevelési intézményekben jutnak hozzá, az étlap szerint azt az intézmény nem biztosítja. A Gyermekotthonban hétköznapi a gyermekek reggelit és vacsorát kapnak, hétvégén pedig ötszöri étkezést biztosítanak számukra.

A reggeli hétköznaponként jellemzően szendvicsből (felvágott, májkrém, párizsi) és esetleg a hozzáadott zöldségből (paprika, uborka, paradicsom) vagy müzliből, nutellás kenyérből áll, a hétfői reggeli bőségesebb, akkor tojásfésleség, virsli a jellemző. Reggeli italként jellemzően heti 2-3 három alkalommal jelenik meg tej, tejfésleség, a többi alkalommal tea, de az is gyakori, hogy italként nem tüntetnek fel semmit az étlapon.

A vacsora gyakran szendvicsfésleség, vagy valami gyors meleg étel (virsli, hotdog, tejbegríz, tejberizs), illetve rakott zöldbab, rakott krumpli, chilis bab, vagy tésztaétel (spagetti, túrógombóc), előfordult önálló ételként aranygaluska, piskóta csoki öntettel. A hétfőn a tízórai vagy gyümölcs, vagy valami édes vagy sós rágcálni való (belvita, chips). Az uzsonna szintén hasonló önálló édesség (csokis keksz, popcorn) vagy nem nevesített gyümölcs, ide

értve a sós mogyorót is. A négy hétvégén elfordult, hogy szombaton és vasárnap ugyanaz a leves (zöldséges bableves, gyümölcsleves) volt, a pörkölt kétszer került asztalra csigatésztával, ezenkívül a menü részét képezte a tökfőzelék fasírttal, sült csirkecomb krumplipürével, túrós csusza, lasagne, krumplis tészta, rizses hús.

2.6. A rendkívüli események

2021 januárja és 2022 decembere között a Gyermekotthonban 19 rendkívüli esemény történt. Az intézmény a „Bejelentés rendkívüli eseményről” elnevezésű adatlapokat a Gyermekotthont fenntartó Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Pest Megyei Kirendeltségének továbbította. A rendkívüli eseményekkel 5 ízben (füstbomba gyújtás, drog, alkoholfogyasztás, szakdolgozó bántalmazása, társ meglopása) a Gyermekotthonba 2022 szeptemberében helyezett 11 és 12 éves korú fiútestvérpár volt érintett.

2.7. Gyermekbántalmazás

A bántalmazásokat a Gyermekotthon az „Adatlap a gyermekbántalmazás vagy annak gyanújához jelentéshez” elnevezésű nyomtatványon rögzítette. 2021 januárja és 2022 decembere között a Gyermekotthonban 11 bántalmazás történt. Az adatlapok szerint az intézmény növendékei között 4 esetben fizikai, 2 ízben pedig szexuális bántalmazás történt. A 2021 novemberében történt szexuális bántalmazás fiúk között történt. Az ügyben rendőrségi feljelentés történt, az áldozat pszichés segítséget kapott, a bántalmazó másik gondozási helyre került. A szakmai vezető az ügy kapcsán rendkívüli értekezletet hívott össze, a pszichológus szükség esetén külső szakember bevonására tett javaslatot. Az adatlap szerint kortárs bántalmazással kapcsolatban kiscsoportos beszélgetést terveztek.

A másik szexuális bántalmazás 2022 októberében történt, ekkor az egyik fiú lánytársát „fogdosta”. A bántalmazott gyermek pszichés megsegítést kapott, a bántalmazó már nincs a Gyermekotthonban. Két esetben a kortárs bántalmazás elkövetője nem a Gyermekotthonban nevelkedő gyermek volt. Egy alkalommal a Gyermekotthonba helyezett lányt a nagykorú barátja bántalmazta fizikailag, egy másik esetben hajléktalanok bántalmazták a gondozott gyermekeket. Egy alkalommal fordult elő, hogy szakdolgozó verbálisan és fizikailag is bántalmazott egy gyermeket. A szakdolgozót a munkavégzés alól felmentették, az ügyben belső vizsgálat indult és rendőrségi feljelentést is tett az intézmény. Az adatlapok szerint a bántalmazást elszenvedő gyermek minden esetben pszichológiai segítséget kapott, amennyiben a bántalmazó gyermek is a Gyermekotthon gondozottja volt, akkor vele is foglakozott a pszichológus. A bántalmazásról a gyermekvédelmi gyámokat minden esetben értesítette az intézmény, szükség esetén belső vizsgálatot folytattak, illetve feljelentést tettek.

2.8. A testvérpár nevelésbe vételi, valamint gondozási hely változtatásától szóló határozata

A testvéreket két húgukkal együtt az illetékes gyámhivatal 2020. április 29-én ideiglenes hatállyal a Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (a továbbiakban: Szakszolgálat) I. számú Befogadó Otthonában, 2022. május 12-én pedig a III. számú Befogadó Otthonába helyezte. A gyermekek nevelésbe vételét a gyámhivatal 2021. január 11-én rendelte el, gondozási helyként a Cseppkő Gyermekotthon I. számú szakmai egységét jelölte ki, ahol a fiúk külön csoportban voltak elhelyezve. A Cseppkő Gyermekvédelmi Központ honlapja szerint „az I. számú Otthon négy csoportból áll – csoportonként 10-10 gyermekekkel – és 5-5 felnőttel, a csoport „örökös” tagja még az Otthonvezető, a családgondozó és a pszichológus”.

A gyermekvédelmi gyám 2021. november 24-én a lányok életkora nyomán javasolta a nevelőszülői elhelyezésüket. A fiútestvérek vonatkozásában továbbra is gyermekotthoni

elhelyezést tartott indokoltnak, tekintettel azonban arra, hogy egymásra rossz hatással vannak, viselkedésük deviáns, külön gondozási helyen való elhelyezésükre tett javaslatot.

A Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság a testvérek együttes elhelyezését javasolta a Gyermekotthonba. A fiatalabb gyermek esetében a dühkitörések, az idősebb gyermek esetében pedig a sodorhatóság, a normaszegő magatartás adott okot a gondozási hely változásra. Az idősebb gyermek különleges szükségletét a szakértői bizottság időközben megállapította. A Gyermekotthon szakmai vezetője jelezte, hogy a gyermekeket tudja fogadni, az általa vezetett Gyermekotthonban a korábnál kisebb intézménybe kerülnének, ezáltal több figyelem összpontosulna rájuk, valamint a keretrendszer is szigorúbb lenne. A testvérpár 2022. szeptember 15-étől nevelkedik a Gyermekotthon földszinti csoportjában.

2.9. Szabadidős programok

A Gyermekotthon 2023. évi programterve szerint heti rendszerességgel tartanak a csoportvezető nevelők Csoport-kört. Hetente van pl. meseprogram, Ricsaj kör, Művészeti iskola. Havonta van Otthongyűlés, kézműves foglalkozás, Árpí biciklitúra, halak, vizek program. Az alkalmi rendezvények között sorolják fel a szünidei táborokat, a Konfliktuskezelő kört, a Jóvátételi kört, az udvartakarítást és a Partner Programot. Megünneplik a farsangot, a húsvétot, a karácsonyt és a halloweent.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja szerint az alapvető jogok biztosá – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint a biztoshoz bárki fordulhat, ha megítélése szerint a hatóság tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár, feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat, a gyermekvédelmi szakellátás intézményei tehát közszolgáltatást végeznek, így a tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztosá egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi teszteket.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal,

az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érvelést mondta ki, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikkében, XI. cikk (1)-(2) bekezdésében, valamint XVI. cikk (1) bekezdésében, a XX. cikk (1) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének, a 67. § (1) bekezdésének, a 70/D. § (1) bekezdésében és a 70/F. § (1)-(2) bekezdésének szövegével, akkor az állapítható meg, hogy a vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, oktatáshoz való jog, valamint a gyermekek jogainak védelme, a testi és lelki egészséghez való jog tekintetében nem hoz olyan koncepcionális változást az Alaptörvény szövege, mely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, jelentős tartalmi átértékelését alátámasztaná. Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint *Magyarország független, demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság több határozatában rámutatott, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában kimondta, hogy az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát, tehát az eddig kialakított alkotmánybírósági gyakorlat továbbra is relevánsnak tekintendő. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek*, működésüket tekintve *kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára*.

Az irányadó alkotmánybírósági tézis szerint a jogállamiság elvéből folyó követelmény *a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége*: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy *a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást. Az alapjogok valódi érvényesülését képes kiüresíteni, megbénítani (azaz komolyan befolyásolni) a szabályozás vagy a jogalkalmazás hibáiból, zavarából adódó kiszámíthatatlanság, az eljárásra vonatkozó garanciális szabályok félre tétele, figyelmen kívül hagyása. Mindebből az is következik, hogy jogállamot csak jogállami eszközökkel lehet szolgálni, az egyes jogsértésekre csak jogállami módon, a jogszabályi rendelkezések, az eljárási garanciák maradéktalan betartása mellett, az arra feljogosított szerveknek kell választ adnia.

2. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden *magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését a kötelező – és ezzel összhangban – bárki számára ingyenesen hozzáférhető alapfokú oktatással biztosítja.*

3. *A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, hogy az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.*

Ezt az alaptételt megtaláljuk az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítása.

Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a *gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra kötelez. Az Egyezmény 3. cikk 3. pontja szerint a részes államok gondoskodnak arról, hogy a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények, hivatalok és létesítmények működése megfeleljen az illetékes hatóságok által megállapított szabályoknak, különösen a biztonság és az egészség területén, valamint ezek személyzeti létszámával és szakértelmével, továbbá a megfelelő ellenőrzés meglétével kapcsolatban. Az Egyezmény 20. cikk 1. pontja a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti. Az Egyezmény 24. cikk 3. pontja szerint a részes államok megtesznek minden alkalmas, hatékony intézkedést annak érdekében, hogy megszüntessék a gyermekek egészségére káros hagyományos szokásokat.*

4. *Az Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdése értelmében a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülése, mint államm cél az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint nem nélkülözheti a nemzetgazdaság mindenkor teherbíró képességének mértékét. Az Alkotmánybíróság utalt arra is, hogy általános ismérvekkel csak egészen szélső esetekre korlátozottan határozhatja meg az állami kötelezettség kritikus nagyságát, vagyis azt a szükséges minimumot, amelynek hiánya már alkotmányellenességhez vezet.*

Az Alkotmánybíróság több határozatában értelmezte a testi és lelki egészséghez való jog tartalmát és korlátozhatóságát és kimondta, hogy alapvetően nem alanyi jogként, hanem alkotmányi követelményként értelmezendő: az államnak azt az alkotmányos kötelezettségét jelenti, hogy a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, az állam és a társadalom lehetőségeihez igazodva olyan gazdasági és jogi környezetet teremtsen, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja a polgárok egészséges életmódjához, életviteléhez. Az AB gyakorlata utal arra is, hogy az államnak e jog megvalósulása érdekében meghatározott, *az egészségügyi intézmények és orvosi ellátás megszervezésére irányuló kötelezettsége annyit feltétlenül jelent, hogy az állam köteles megteremteni egy olyan intézményrendszer működésének a garanciáit, amely mindenki számára biztosítja az egészségügyi szolgáltatások igénybevételi lehetőségét: vagyis a szolgáltató intézmények hiánya miatt senki ne maradjon ellátatlanul.* Az Alkotmánybíróság gyakorlatában továbbá „az emberi méltóság lényeges tartalma” töltötte meg az egészséghez való jognak az alanyi oldalát tartalommal. Az Alkotmánybíróság ennek alapján fenntarthatónak tartotta az egészséghez való jog korábbi alkotmánybíróági értelmezését. (Lásd a 109/2008. (IX. 26.) AB határozatot, emellett lásd különösen 56/1995. (IX. 15.) AB határozat, 37/2000. (X. 31.) AB határozat indokolását)

III. Az ügy érdemében

Az elrendelt helyszíni vizsgálat elsődlegesen a panaszbeadványban foglaltak, így a lopások, a kortársbántalmazás, illetve a szakdolgozók a gondozott gyermekekkel szemben rendszeresen elkövetett testi fenyegetésének ellenőrzésére fókuszált. Ezen túl jelentésem kiter a Gyermekotthonban végzett helyszíni vizsgálat, illetve a dokumentumelemzés nyomán feltárt további, az érintett gyermekek jogainak érvényesülésével összefüggő körülményekre.

1. A gondozott gyermekek elhelyezése, csoportbeosztása, a Gyermekotthon kialakítása, a tárgyi működési feltételek biztosítása, a gyermekek tulajdonának védelme tekintetében

A gyermekotthonok elhelyezési feltételeiről az NM rendelet 124. §-a rendelkezik. Eszerint a gyermekotthonnak legalább *12, de legfeljebb 48 fő ellátására* alkalmasnak kell lennie. A gyermekotthonban a gondozott gyermek nevelését, gondozását a szakmai programban meghatározott elvek szerint kialakított kisközösségekben (csoportban) kell biztosítani. Egy csoportban legfeljebb 12 fő helyezhető el. A 12 fős csoportban egyidejűleg legfeljebb 1 fő kettős szükségletű, 1 fő speciális szükségletű vagy 4 fő különleges szükségletű gyermek helyezhető el. A fentiekől kizárólag az érintett gyermekek érdekében lehet eltérni. Kettős szükségletű, speciális szükségletű, különleges szükségletű gyermek elhelyezése esetén a csoport létszáma csökkenthető. A csoport kialakításánál figyelemmel kell lenni arra, hogy a csoportok nemek és életkorok szerint vegyes összetételűek legyenek, kivéve, ha ez nem szolgálja a gondozott gyermek egészséges személyiségfejlődését. Testvéreket csak kivételesen indokolt esetben lehet különböző csoportban elhelyezni.

A csoport számára önálló lakóteret kell biztosítani, amely hálósobákból, közös nappali szobából, konyha/étkezőből, fürdőszobából és nemenkénti illemhelyekből áll, a mindennapi életvitelhez szükséges bútorokkal, berendezési tárgyakkal, eszközökkel felszerelt. A hálósobában legfeljebb 4 gondozott gyermek helyezhető el, a minimálisan biztosítandó lakóterület-igény gyermekenként 12 négyzetméter. A több csoport elhelyezésére szolgáló gyermekotthonban ki kell alakítani sportolásra alkalmas termet, illetve udvart, a látogatók fogadására alkalmas helyiséget, a terápiás célú foglalkozásokhoz, korrepetáláshoz szükséges csoportszobát. A gyermekotthoni csoportban a gondozott gyermekekkel foglalkozó munkatársak számára a csoport lakóteréhez kapcsolódó önálló helyiséget kell biztosítani, ahol

a gyermekkel szükségessé váló egyéni beszélgetéseket lefolytathatja, adminisztrációs feladatait végezheti, és éjszaka tartózkodhat.

A Gyvt. 9. § (1) bekezdés j) pontja alapján a nevelésbe vett gyermek joga különösen, hogy életkorához, egészségi állapotához, fejlettségéhez, valamint egyéb szükségleteihez igazodóan a személyes tulajdon szokásos tárgyaihoz fűződő jogait gyakorolhassa.

A helyszíni bejárás tapasztalatai, valamint a rendelkezésekre álló dokumentumok szerint az elhelyezési feltételek eleget tesznek a jogszabályi előírásoknak, a csoportok berendezése, felszerelése a gondozott gyermek életkorának megfelel. A gyermekek lakószobái ugyan zárhatóak, de a helyszíni bejárás tapasztalatai, a gyermekjogi képviselő és egy gondozott gyermek elmondása alapján a szobák gyakran nyitva maradnak, így az intézményben a lopások változatlanul előfordulnak.

Álláspontom szerint a gondozási hely feladata annak biztosítása, hogy a gyermekek a tulajdonukban álló tárgyaikat biztonságos helyen, ténylegesen mindig zárható szekrényekben, szobákban tarthassák, ahhoz más ne férhessen hozzá. Megállapítom, hogy ennek hiányában nem érvényesülhet a nevelésbe vett gyermekek személyes tulajdonának, magánszférájának megfelelő védelme, ami alkalmas arra, hogy a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogával összefüggő visszasságot okozzon, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

2. A Gyermekotthon személyi feltételei kapcsán

A Gyermekjogi Egyezmény deklarálja annak szükségességét, hogy a gyermekekkel foglalkozó és védelmet biztosító intézmények a feladat ellátáshoz *megfelelő létszámmal és szakértelemmel rendelkezzenek, mindezt a hatályos jogszabályok töltik meg tartalommal.*

A gyermekotthon létszámminimum normáit az NM rendelet 1. számú mellékletének II. 2. pontja tartalmazza. Eszerint a gyermekotthonban (maximum 48 férőhely, maximum 12 gyermek/csoport) 1 fő intézményvezetőt, 1 fő gyermekotthon vezetőt, gyermekcsoportonként 1 fő nevelőt, 1 fő gyermekvédelmi asszisztent, 3 fő gyermekfelügyelőt kell alkalmazni, azzal, hogy ha a nevelők száma magasabb, a gyermekfelügyelők és a gyermekvédelmi asszisztensek száma csökkenthető, de a csoportonként alkalmazott szakdolgozók száma 5 fő alá nem csökkenhet. A gyermekotthonokban 40, illetve 48 gyermekre 1 fő pszichológus vagy pszichológiai tanácsadót, 1 fő növendékügyi előadót vagy gyermekvédelmi ügyintézőt, 1 fő gyógypedagógust, fejlesztő pedagógust vagy nevelőt kell alkalmazni.

A rendelkezésekre álló adatok szerint a „Középső csoportban” a jogszabályban meghatározott minimumlétszám felett plusz egy ½ állású gyermekfelügyelő dolgozott. A „Földszinti csoportban” azonban a szükséges 5 alkalmazott helyett csupán 2 állás helyet betöltött, míg 3 állás betöltetlen.

A gyermekotthonban magasabb vezető, illetve vezetőként dolgozók *képesítési előírásait* az NM rendelet 2. számú melléklete I. részének 2. pontja tartalmazza.² A szakmai vezető képzettsége a jogszabályi előírásnak megfelel. A dolgozók szakképzettségéről az NM rendelet 2. számú melléklete II. részének 2. pontja rendelkezik,³ amelynek a nevelői

² Magasabb vezető/vezetői beosztás betöltéséhez felsőfokú szociális szakképzettség, pedagógus szakképzettség, teológus, szociológus, pszichológus vagy mentálhigiénés szakképzettség szükséges. Magasabb vezető/vezető lehet továbbá gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó, jogi szakokleveles családvédelmi tanácsadó, szociális szakigazgatás-szervező szakirányú szakképzettséggel rendelkező: jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező, közigazgató szociálpolitikai szakon, népművelő, művelődésszervező, kulturális közösségsszervező, védőnő, okleveles pasztorális tanácsadó/okleveles pasztorális tanácsadó és szervezetfejlesztő szakember vagy szociális menedzser oklevéllel rendelkező: védőnő, okleveles pasztorális tanácsadó/okleveles pasztorális tanácsadó és szervezetfejlesztő szakember is.

³ Gyermekotthonban nevelőként foglalkoztatható csecsemő- és kisgyermeknevelő, óvónő, óvodapedagógus, pedagógus szakképzettségű, pedagógia szakos bölcsész (MA, MSc), felsőfokú szociális szakképzettségű,

beosztásban dolgozók, a fejlesztő pedagógus, a pszichológusok, valamint a gyermekvédelmi ügyintéző végzettsége megfelel. A 2 fő képesítés nélküli gyermekfelügyelő közül az egyik képzésre kötelezett, a másik képesítésének megszerzése a helyszíni vizsgálat idején folyamatban volt. A szakdolgozók 63,15 %-ának munkaviszonya 4 éven belül kezdődött.

Mindezek alapján megállapítom, hogy – annak indokától függetlenül – a „Földszinti csoportnál” nem teljesül a jogszabályi létszámkövetelmény, amely így a jogbiztonság követelményét sérti, illetve az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggésben visszásságot okoz. Megállapítom azt is, hogy a szakdolgozói létszám állandóságának hiánya miatt sérül az intézményben elhelyezett gyermekek állandósághoz és biztonságot nyújtó ellátáshoz fűződő joga, amely szoros összefüggésben áll a védelem és gondoskodás jogának érvényesülésével.

3. A tankötelezettség és a gyermekek oktatáshoz fűződő jogának érvényesülése tekintetében

A gyermekek tankötelezettségéről az Nkt. 45. § (1) bekezdése rendelkezik: Magyarországon – az e törvényben meghatározottak alapján – minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni. Az Nkt. 45. § (3) bekezdése szerint a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló a 16. életévét betölti. Az Nkt. 46. § (1) bekezdése – egyebek mellett – a tanuló kötelességeként rögzíti a kötelező és a választott, továbbá általános iskolában a tizenhat óráig tartó egyéb foglalkozásokon és szakmai gyakorlatokon való részvételt, továbbá, hogy – rendszeres munkával és fegyelmezett magatartással, képességeinek megfelelően – tegyen eleget a tanulmányi kötelezettségének. Az NM rendelet 84. § (4) bekezdés ad) pontja alapján az ellátást nyújtó gondoskodik arról, hogy a gondozott gyermek hozzájusson a korának és képességeinek megfelelő oktatáshoz, szakképzéshez, továbbá a tanulmányi lemaradásai megszüntetéséhez szükséges segítséghez, illetve azokhoz a feltételekhez, amelyek biztosítják tehetsége, képességei megfelelő kibontakoztatását.

A Gyvt. 86. § (1) bekezdése a *gyermekvédelmi gyám kötelességeként* nevesíti a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődésének, nevelésének figyelemmel kísérését és segítségét, valamint a gyermek teljes körű ellátásának megvalósulásának ellenőrzését. *Kötelezettsége ezen belül* a gyermek oktatását biztosító nevelési-oktatási intézményekkel való kapcsolattartás, iskolai előmenetel, magatartás figyelemmel kísérése.

Az AJB-276/2019. számú jelentésben kifejtettek szerint külön tételes jogszabályi rendelkezési hiányában is *egyértelmű követelmény miszerint a gyermekvédelmi gyámnak tudomással kell bírnia gyámoltja iskolai mulasztásáról.* Felmerül ugyanakkor az a kérdés, hogy a már nem tankötelezett, de tanulói jogviszonnyal rendelkező, vagy akár a tankötelezett

pszichológus, viselkedéselemző, mentálhigiénés szakképzettségű, teológus, szociológus; szociális munkás, szociálpedagógus vagy pszichológus végzettséggel rendelkező okleveles kriminológus munkatárs.

Gyermekvédelmi asszisztensként dolgozhat akinek gyermekotthoni asszisztens (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő I. (OKJ), gyógypedagógiai asszisztens (OKJ), mentálhigiénés asszisztens (OKJ), pedagógiai asszisztens (OKJ), pedagógiai és családsegítő munkatárs (OKJ), gyógypedagógiai segítő munkatárs (OKJ) vagy szociális asszisztens (OKJ), szociális és gyermekvédelmi szakasszisztens, szociális és mentálhigiénés szakgondozó, pedagógiai munkatárs (pedagógiai asszisztens), pedagógiai munkatárs (gyógypedagógiai asszisztens) végzettsége van.

A gyermekfelügyelői beosztás betöltéséhez a következő végzettségek szükségesek: gyermek- és ifjúsági felügyelő II. (OKJ), dajka (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő (OKJ), óvodai dajka (OKJ), gyógypedagógiai asszisztens (OKJ), gyermekotthoni asszisztens (OKJ), kisgyermekgondozó, -nevelő (OKJ), gyermek- és ifjúsági felügyelő, szociális és gyermekvédelmi szakasszisztens, szociális és mentálhigiénés szakgondozó, pedagógiai munkatárs (pedagógiai asszisztens), pedagógiai munkatárs (gyógypedagógiai asszisztens).

Növendékügyi előadó jogász, igazgatásszervező, közigazgatás-szervező szociális szervező, humánszervező, személyügyi szervező, felsőfokú szociális szakképzettség, pedagógus szakképzettség, teológus, szociológus, okleveles kriminológus lehet.

gyermeket a gyermekvédelmi szakemberek milyen eszközökkel tudják *a tankötelezettségük teljesítésére ösztönözni*. A családi gondoskodást nélkülöző gyermek számára, aki a család támogatására jellemzően az intézményes ellátás megszűnését követően sem számíthat, a tanulás, illetve szakképzettség szerzése az egyetlen lehetőség a kitörésre, az önálló életvitel, a munkavállalás vagy a továbbtanulás lehetőségének a megteremtésére. Az oktatásban való folyamatos, kontrollmechanizmusokkal ellenőrzött részvétel biztosítja a gyermek legjobb érdekének védelmét akkor is, ha mindezt még nem képes vagy nem szeretné felismerni.

A rendelkezésemre álló adatok szerint *a tanköteles korú gyermekek mindegyikének van tanulói jogviszonya*, a tartósan engedély nélkül távol levő gyermekek közül hárman tanköteles korúak, tankötelezettségük teljesítéséről nincs információ. A helyszínen kapott tájékoztatás szerint *a 12 év alatti gyermekek közül többen nem mennek iskolába, napközben csavarognak*.

A helyszíni vizsgálat tapasztalatai alapján a Gyermekotthonban az oktatásban való részvételre való ösztönzést a gondozottak nem kapnak, sőt a napi gyakorlatban maguk döntenek arról, hogy tankötelezettségüknek mikor tesznek eleget és mikor nem. Az állandó ombudsmani gyakorlat szerint a gyermekotthonokban az oktatásban való részvételből való kimaradás tipikusan alkalmas arra, hogy a rendszeres napirendet felborítsa, napi többletfeladatokat jelent a nevelők számára. A nem gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermek esetén mindez önmagában a törvényes képviselők felelőségének vizsgálatát eredményezné, velük szemben akár szankció kiszabását alapozná meg. Azon gyermekek esetében, akik életéért, sorsáért, boldogulásáért bármely okból az állam felel, *ez a védelmi szint és felelőség nem lehet alacsonyabb*, éppen ellenkezőleg: az Egyezmény és a magyar alapjogi gyakorlat is az állam felé *fokozottabb elvárásokat* fogalmaz meg, melyet összefoglalóan különleges védelem és segítség biztosításának nevezünk.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Gyermekotthon gyakorlata, illetve mulasztása nem egyeztethető össze a családi környezetétől megfosztott gyermeknek az állam különleges védelmére és segítségére való jogával, a nemzetközi jogi kötelezettségekkel és alkotmányos szabályokkal, továbbá alkalmas arra, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz, valamint oktatáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

4. A Gyermekotthonban történt kortárs és nevelői bántalmazások kapcsán

Az Egyezmény 19. cikke szerint a részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy *megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától* mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll. E védelmi intézkedések szükség szerint olyan hatékony eljárásokat foglalnak magukban, amelyek a gyermek és gondviselői számára szükségesek szociális programok létrehozását teszik lehetővé, továbbá a fentebb leírt rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, bejelentéséhez, a jelentés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez és az esetek figyelemmel kíséréséhez; szükség szerint magukban foglalják a bírói beavatkozással kapcsolatos eljárást is. Az Egyezménnyel összhangban a Gyvt. 6. § (5) bekezdése a gyermeknek a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal, – az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez való jogát rögzíti.

A Gyvt. 66. § (3) bekezdés g) pontja szerint a Kormány rendeletében kijelölt szerv a gyermekvédelmi szakszolgáltatás több gyermek áldozattá válása, vagy a gyermek áldozattá válásának több gyermekre vonatkozó jelentős hatása esetén a gyermekeket ért trauma feldolgozása és az ellátást biztosító szakemberek tevékenységének támogatása érdekében kríziskezelő szolgáltatást nyújt. Az NM rendelet 155/A. § (1) bekezdése szerint a

gyermekvédelmi szakszolgálat kríziskezelő szolgáltatást kríziskezelő csoport működtetésével biztosítja, amelynek feladata az áldozattá vált, gyermekvédelmi szakellátásban lévő gyermekek segítése, az ellátásukkal foglalkozó szakemberek nevelési, gondozási feladatainak támogatása és a krízishelyzet megszüntetése.

Álláspontom szerint a gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben élő gyermekek esetében *a bántalmazás bármely formája elleni védelem, a bántalmazások megelőzése az ellátást nyújtó intézményben dolgozó szakemberek kötelessége.* A rendelkezésekre bocsátott adatlapok szerint a Gyermekotthon a gondozott gyermeket ért bántalmazást követően a szükséges lépéseket megtette, így az érintetteket értesítette, a bántalmazó, és a bántalmazott pszichés megsegítéséről intézkedett, a bántalmazó szakdolgozó munkaviszonyát megszüntette, bűncselekmény elkövetése esetén a feljelentést megtette, illetve foglalkozásokat is szervezett. A regisztrált 11 bántalmazásból 6 (54,5%) a gondozott gyermekek egymás közötti bántalmazása volt, amely tény azonban megkérdőjelezi az intézkedések hatékonyságát.

Álláspontom szerint a kortárs és valamennyi intézményi testi-lelki bántalmazás formailag, a jogszabályoknak megfelelő eljárásrendben való kezelése szükséges, de nem elégséges az érintett gyermekek jogait súlyosan sértő helyzet tényleges orvoslásához.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a bántalmazó és a bántalmazott gyermeknek egyaránt valós segítséget nyújtó intézkedések, illetve különösen érdemi megelőzés hiányában nem érvényesül a gyermek legjobb érdekét szolgáló eljárás elve, az ilyen helyzet az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okoz.

5. A korábban a Cseppkő Gyermekotthonban nevelkedő testvérek gondozási helyének megváltoztatása kapcsán

A Gyvt. 80/B. § (1) bekezdés a) és b) pontja szerint a gyámhatóság a gyermek gondozási helyét hivatalból vagy kérelemre megváltoztatja, ha azok a körülmények, amelyekre a gondozási hely meghatározására irányuló döntését alapozta, később lényegesen megváltoztak, vagy a kijelölt gondozási hely a gyermek érdekével ellentétes.

A rendelkezésekre álló iratok szerint a gyermekvédelmi gyám arra tekintettel tett a testvérek külön gondozási helyen való elhelyezésére javaslatot, hogy rossz hatással vannak egymásra. A Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság szakvéleménye azonban – amelynek vizsgálatára, felülbírálatára az Ajbt. alapján nincsen hatásköröm – a testvérek együttes elhelyezését javasolta, gyakorlatilag a korábbi gondozási hellyel azonos feltételekkel rendelkező gyermekotthonba. A Cseppkő Gyermekotthon I. számú szakmai egységébe 40 fő, míg a Gyermekotthonba 30 fő gyermek helyezhető el. A testvérek a jelenlegi gondozási helyükön egy csoportban nevelkednek, magatartásukkal komoly problémák vannak, bántalmazzák egymást és a szakdolgozókat, lopásokat követnek el, drogfogyasztással is érintettek, összességében a gondozási hely változás nem hozott pozitív változást.

A rendelkezésekre álló információk és a helyszíni vizsgálat tapasztalatai alapján megállapítom, hogy nem zárható ki, hogy a gondozási hely változására tett javaslat nem az érintett gyermekek, hanem a korábbi gondozó intézmény érdekét szolgálta, amely a jogbiztonság követelménye sérelmén túl felveti az érintett és a Gyermekotthonban nevelkedő gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot gyanúját.

6. A gyermekek dohányzásának, alkohol fogyasztásának, valamint droghasználatának intézményi kezelésével összefüggésben

Az Egyezményben foglaltakkal összhangban a Gyvt. 6. § (4) bekezdése tételesen kimondja, hogy a gyermeknek joga van az egészségére káros szerek elleni védelemhez, *e körbe pedig a dohányzás az alkoholfogyasztás és a droghasználat egyértelműen besorolható.* A dohányzás minden intézményben – kiemelten a speciális ellátást nyújtó gyermekotthonokban, javítóintézetekben – *visszatérő és állandó probléma*, amit jelen vizsgálat tapasztalatai, a helyszínen kapott információk is egybehangzóan megerősítettek. A helyszínen kapott információk alapján ezen túlmenően a Gyermekotthonban élő gyermekek közül többen fogyasztanak alkoholt és használnak drogokat.

Az EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskola Kalocsai Gyermekotthona Általános Iskolája és Szakiskolájában folytatott vizsgálatomat lezáró AJB-416/2021. számú jelentésemben kifejtett álláspontom változatlan a tekintetben, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek esetében a védelemhez és gondoskodáshoz fűződő joguk érvényesítése állami feladat. Ennek része, hogy *a velük foglalkozó szakemberek felelőssége és kötelessége a dohányzás, az alkoholfogyasztás és a droghasználat káros következményeire való figyelemfelhívás, a prevenció, a függőség kialakulásakor a leszokáshoz való segítségnyújtás (különös tekintettel az esetleges kortárs, illetve az otthoni környezetre).*

Mindezek alapján megállapítom, hogy a gyermekek Gyermekotthonban való rendszeres dohányzásának a napirendben való szerepeltetése, az alkoholfogyasztás és a droghasználat hallgatólagos tudomásulvétele alkalmas arra, hogy a gyermekek egészséghez való jogával összefüggő visszasságot okozzon.

A jelentés javasolta a gyermek-és ifjúságvédelemért felelős miniszternek vizsgálja meg egy olyan komplex, a gyermekvédelmi szakellátásra kiterjedő szakmai támogató program létrehozásának lehetőségét, amely segítséget nyújtana az intézményeknek és az ott nevelkedő gyermekeknek a dohányzásról való hatékonyabb leszokásban. A szakárca vezetője válaszában arról tájékoztatott, hogy az egyes gyermekvédelmi intézményekben megvalósuló dohányzás megelőzésére, illetve leszoktató programok koordinálása, intézményi alkalmazása érdekében kezdeményezi az Országos Korányi Pulmonológiai Intézetben működő Dohányzás Leszokást Támogató Módszertani Központ és a gyermekvédelmi intézmények fenntartóinak együttműködését. Az együttműködés megvalósításáról nincs információm.

7. Az étlapok és a gondozott gyermekek étkeztetése kapcsán

Kiemelten fontosnak tartom a gyermekek életkorának megfelelő egészséges táplálkozás biztosítását a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében. Vizsgálatom során figyelemmel voltam az EMMI rendelet főbb táplálkozási előírásaira, amelyet az ombudsmani gyakorlat alapján a gyermekek egészséges étkeztetésének garantálásához zsinórmértéknek tekintek, így arra, hogy a gyermekeket tájékoztatni szükséges a napi étlapról, és arra, hogy a korosztályúknak megfelelő kalória tartalmú egészséges ételekhez hozzá kell jutniuk.

Az EMMI rendelet 7. §-a meghatározza a naponta biztosítandó élelmiszereket, élelmiszercsoportokat, illetve korlátozásokat és tilalmakat és azokat az ételeket, amelyek biztosítása kiemelt fontosságú az egészséges táplálkozásban. Mindezek alapján egész napos étkeztetés esetén az egy főre biztosítandó legalább négy adag zöldség – ide nem értve a burgonyát – vagy gyümölcs, ezekből legalább egy adag nyers formában, három adag gabona alapú élelmiszer, melyből legalább egy adagnak teljes kiőrlésűnek kell lennie. Napi háromszori étkezés szolgáltatása esetén pedig egy főre biztosítandó legalább két adag zöldség – ide nem értve a burgonyát – vagy gyümölcs, ezekből legalább egy adag nyers formában, illetve két adag gabona alapú élelmiszer, melyből legalább egy adagnak teljes kiőrlésűnek kell

lennie. Tíz étkezési nap alatt összesen, egész napos étkeztetés esetén egy főre 5 liter tej vagy ennek megfelelő mennyiségű kalciumtartalmú tejterméket ír elő, napi háromszori étkezés szolgáltatása esetén egy főre 3 liter tej vagy ennek megfelelő mennyiségű kalciumtartalmú tejtermék biztosítandó.

A korosztályok szerint ajánlott napi kalória szükségletet az EMMI rendelet 3. melléklete rögzíti, így egész napos ellátás esetén a 7-10 éves korosztályban 1700-2000, a 11-14 éves korosztályban 2000-2400, míg a 15-18 évesek körében 2000-2600 kcal/nap/fő biztosítandó. Amennyiben napi háromszoros étkezési szolgáltatásra kerül sor, akkor 7-10 éves korosztályban 1100-1320, a 11-14 korosztályban 1300-1550, míg a 15-18 évesek körében 1300-1700 kcal/nap/fő biztosítandó. Az EMMI rendelet 6. § (1) bekezdését a Gyermekotthonok tekintetében is követendőnek tartom, így az étkezéshez készített étlapot az étkezők által is jól látható helyen ki kell függeszteni.

A kapott étlapokat áttekintve megállapítottam, hogy azok egyike sem tartalmaz tápanyagszámításokat, valamint kevés zöldség és gyümölcs, tej és szelet húst tartalmazó étel kerül a gyermekek elé, a menüsor egysíkú, változatosságot nem tartalmaz.

Figyelemmel voltam arra is, hogy az étlapok a gyermekek előtt nem nyilvánosak, az egyes csoportok eltérő ételmiszerkészlettel rendelkeznek, a szakmai vezető tájékoztatása szerint ugyanakkor a megküldött étlapok valamennyi csoportban érvényesek. Az étlapok alapján nem dönthető el, hogy a gondozott gyermekek a korosztályuknak megfelelő mennyiségű energiaszükséglethez hozzájutnak-e, valamint az elfogyasztott élelmiszerek minősége és mennyisége megfelel-e az egészséges táplálkozás követelményeinek.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Gyermekotthonban nyújtott étkeztetés terén feltárt hiányosságok, a szakmai előírásoknak való megfelelés ellenőrzésére alkalmatlan intézményi gyakorlat – annak ellenére is, hogy az ételmiszerkészletek rendelkezésre álltak – alkalmasak arra, hogy a jogbiztonság követelményét sértse, valamint a gyermekek védelméhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot okozzon.

8. A gyámhivatali ellenőrzés vonatkozásában

A Kr. 3. § (1) bekezdése szerint a Kormány a Gyvt. alkalmazása során a működést engedélyező szervnek a fővárosi és vármegyei kormányhivatalt jelöli ki. A Kr. 36. § (1) bekezdés a) pontja alapján a működést engedélyező szerv az otthont nyújtó ellátás esetén a teljes körű ellátás, utógondozói ellátás esetén az utógondozás és a szükség szerinti ellátás megvalósulását *legalább évente hivatalból ellenőrzi*.

A rendelkezésemre álló dokumentumok alapján megállapítható, hogy a működést engedélyező Kormányhivatal a Gyermekotthonban utoljára 2020. november 10-én folytatott vizsgálatot, ezt követően az ellenőrzési kötelezettségének nem tett eleget.

Mindezek alapján megállapítom, hogy a Kormányhivatal mulasztása alkalmas arra, hogy a jogállamiságból eredő jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okozzon.

Összegzés

A helyszíni vizsgálat tapasztalatai megerősítették, hogy a gyermekek lakószobái ugyan zárhatóak, ez a gyakorlatban azonban nem valósul meg következetesen, lopások változatlanul előfordulnak. Vegyes kép rajzolódott ki a gyermekbántalmazások, különösen a kortárs gyermekbántalmazás kezelése tekintetében. Egyfelől a Gyermekotthon a gondozott gyermeket ért bántalmazást követően a szükséges, a jogszabályok által előírt eljárást követte. Másfelől a vizsgált időszakban a kortársbántalmazások folytatódtak, a regisztrált bántalmazás több, mint fele kortársbántalmazás volt, így megkérdőjelezhető az intézkedések tényleges hatékonysága.

Alapvető kérdés, hogy milyen módon lehetne a jelenlegi helyzetet jelentősen javítani rendszerszinten, figyelemmel arra, hogy nem zárható ki az, hogy a gondozási hely változására tett javaslat nem az érintett gyermekek, hanem a korábbi gondozó intézmény érdekét szolgálta.

A Gyermekotthonban megfelelőek tárgyi feltételek, a személyi feltételek azonban hiányosak, különösen a „Földszinti csoport” helyzete aggályos, ahol az 5 fő álláshelyből 3 állás betöltetlen volt. A létszámmállandóság kapcsán problémát jelez emellett az is, hogy a szakdolgozók majdnem kétharmadának a munkaviszonya 4 éven belül kezdődött.

A Gyermekotthonban élő tanköteles korú gyermekek mindegyikének van tanulói jogviszonya, azonban a tartósan engedély nélkül távol levő gyermekek közül hárman tanköteles korúak, akik tankötelezettségének teljesítéséről nincsen érdemi információ, valamint a 12 év alatti gyermekek közül többen nem mennek iskolába, napközben csavarognak. Aggályos, hogy a Gyermekotthonban az oktatásban való részvételt segítő ösztönzést a gondozottak nem kapnak, sőt a gyermekek maguk döntenek arról, hogy tankötelezettségüknek mikor tesznek eleget.

A vizsgálat feltárta azt is, hogy az intézmény megfelelő eszközök híján a gondozott gyermekek rendszeres dohányzását kvázi elfogadja, az alkoholfogyasztást és droghasználatot hallgatólagosan tudomásul veszi. Kiderült, hogy a Gyermekotthonban a gyermekek étkeztetése terén nem egyértelmű, hogy a gyermekek a korosztályuknak megfelelő kalóriatartalmú élelmiszerekhez ténylegesen hozzájutnak. Ezentúl a házirendet sem függesztették ki a csoportokban.

Intézkedéseim

A jelentésemben a feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásság megszüntetése és jövőbeli bekövetkezésének megelőzése érdekében

- 1) az Ajbt. 32. § (1) bekezdése *alapján felkérem* a gyermek- és ifjúságvédelemért felelős belügyminisztert, hogy az Országos Korányi Pulmonológiai Intézetben működő Dohányzás Leszokást Támogató Módszertani Központ és a gyermekvédelmi intézmények fenntartóinak együttműködésének eredményéről adjon tájékoztatást;
- 2) az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján *javaslom* a Bolyai Farkas Gyermekotthoni Központ igazgatójának, hogy
 - a) tekintsék át a Gyermekotthonban gondozott gyermekek gyermekvédelmi gyámjainak bevonásával, hogy a Gyermekotthonban nevelkedő gyermekek tankötelezettségüknek milyen módon, illetve mértékben tettek eleget, illetve milyen intézkedésekre van szükség annak érdekében, hogy az ellátott gyermekek oktatásban való folyamatos részvétele biztosítható legyen;
 - b) a gyermekbántalmazást – különös tekintettel szexuális bántalmazást – követően, annak megelőzése érdekében kezdeményezze külső szakemberek igénybevitelével a gondozott gyermekek számára csoportfoglalkozások tartását, szükség esetén a krízisszolgáltatás igénybevitelét, a szakdolgozók e téren való képzettségével;
 - c) tegyen intézkedéseket a gondozott gyermekek egészségének védelme érdekében a dohányzásról való leszoktatás, az alkohol és drogproblémák kezelése érdekében, illetve a szexuális edukáció kapcsán, ehhez kérje olyan szakemberek segítségét, akik mindezt megfelelő módszerekkel és támogatással segíthetik;

- d) intézkedjen, hogy a Gyermekotthonban nevelkedő gyermekek megismerhessék az étkeztetésük alapját képező étlapokat, továbbá arról, hogy nyomon követhető módon biztosítsák a gyermekek életkorának megfelelő kalóriatartalmú, egészséges ételmezését;
- 3) az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján *felkérem* Budapest Főváros Kormányhivatal Gyámügyi és Igazságügyi Főosztálya vezetőjét, hogy a jövőben maradéktalanul tegyen eleget a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet 36. § (1) bekezdés a) pontjában foglalt ellenőrzési kötelezettségének.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Melléklet

